

Nr 105.

Av herr **Rahmn m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställning om statsbidrag till handelshögskolan i Göteborg.*

I årets statsverksproposition under tionde huvudtiteln upptages ett anslag av 10,000 kronor för budgetåret 1937/1938 såsom bidrag till handelshögskolan i Göteborg. Sedan vi tagit del av bifogade skrivelse, utarbetad på uppdrag av styrelsen för handelshögskolan i Göteborg av högskolans rektor, professor Hadar Berglund, och sedan vi funnit däri framförda önskemål vara värda allt beaktande, få vi härmed, hänvisande till närslutna skrivelse från högskolans rektor och därtill fogad budgetrapport för 1937, hemställa, att riksdagen måtte besluta,

att handelshögskolan i Göteborg för instundande budgetår måtte beviljas ett anslag av 18,000 kronor under den förutsättning, att handelshögskolan tillhandahåller kostnadsfri undervisning under motsvarande tid för elva medellösa eller mindre bemedlade elever.

Stockholm den 23 januari 1937.

Gösta Rahmn.

Rickard Lindström.

Knut Petersson.

Eilif Sylwan.

N. W. Hörstadius.

Edvin Leffler.

Edgar Sjödahl.

Gunnar Myrdal.

O. A. Nordborg.

Edv. Björnsson.

Bilaga.

I kungl. statsverkspropositionen upptages under tionde huvudtiteln såsom bidrag till handelshögskolan i Göteborg under läsåret 1937/1938 å riksstaten för budgetåret 1937/1938 ett anslag av 10,000 kr.

Detta bidrag torde böra utgå, yttras i kungl. propositionen, under förutsättning, att verksamheten vid högskolan fortsättes efter i huvudsak samma plan som hittills, samt att högskolan för beredande av friplatser åt elever eller nedsättning i undervisningsavgifter — utöver vad för sådant ändamål disponerats under löpande läsår — av statsanslaget ställer till förfogande ett belopp av minst 4,000 kr.

Till belysande av innebörden av de sålunda uppställda villkoren får handelshögskolan inledningsvis erinra om att huvudposterna i handelshögskolans utgiftsstat med däremot svarande inkomster enligt det senast tillgängliga bokslutet (vinst- & förlustkontot för år 1935) te sig på följande sätt:

<i>Inkomster.</i>		<i>Utgifter.</i>	
Anslag av Göteborg stad kr.	8,665:—	Löner och arvoden . . . . kr.	88,898: 50
Elevavgifter . . . . . »	32,045:—	Lokalomkostnader . . . . »	12,991: 05
Ränteinkomster . . . . . »	78,149: 21	Bibliotekskostn., kostn. för undervisningsma- terial o. expedition och övriga utgifter. . . »	16,969: 66
<hr/>		<hr/>	
Summa kr. 118,859: 21		Summa kr. 118,859: 21	

I viss mening kan sägas gälla, att det i uppställningen ovan upptagna beloppet 78,149: 21 kr., utgörande ränta å handelshögskolans fonder, i sin helhet använts till nedsättning av undervisningsavgifter. I alla händelser är det detta i förhållande till handelshögskolans hela stat stora tillskott, som gjort det möjligt att hålla elevernas ordinarie årsavgifter så lågt som 400 kr. och även däri medge den nedsättning varom nedan skall ytterligare talas. Vid handelshögskolan i Stockholm är årsavgiften, som av kungl. propositionen framgår, 600 kr.¹

I här närslutna budget för innevarande kalenderår har styrelsen upptagit en ränteintäkt till ett nettobelopp av 78,248 kr. (beloppet 85,350 kr. minskat med avsättningen till pensionsfond 7,102 kr.), alltså i det närmaste samma belopp som enligt 1935 års bokslut erfordrats för att balansera utgifterna. Som framgår av budgeten utgör detta belopp allt vad enligt styrelsens beräkning för år 1937 över huvud är tillgängligt av räntor utan att intrång göres på meddelade föreskrifter om avsättning till fondförstärkningar.

Då i kungl. propositionen förutsattes, att för nedsättning av undervisningsavgifterna under föregående år disponeras visst belopp, torde emellertid därmed icke avses hela det räntebelopp som ovan angivits utan det lägre belopp som erhålles genom att draga summan av de för ett antal elever nedsatta terminsavgifterna från det beräknade beloppet av vad dessa elever bort be-

¹ Beträffande förhållandet mellan Handelshögskolans i Stockholm elevavgifter och totalsumman av dess utgiftsstat, se kungl. propositionen s. 129.

tala som ordinarie avgifter. Rörande dylik nedsättning av terminsavgiften har styrelsen den 20 april 1925 meddelat följande beslut: Terminsavgiften skall utgöra 200 kr. (d. v. s. 400 kr. per år). Nedsättning av denna avgift intill 250 kr. per år må av styrelsen efter lärarérådets hörande kunna beviljas för i allmänhet högst en tredjedel av för samma termin inskrivna elever. Vid beviljande av nedsättning må hänsyn tagas såväl till alla de omständigheter, som kunna ekonomiskt påverka den studerandes förmåga att studera vid högskolan som ock i för övrigt lika fall till visad större fallenhet för studier.

Med tillämpning av ovan refererade beslut har styrelsen för läsåret 1936/1937 medgivit nedsättning av terminsavgiften åt 31 elever. Det totala belopp, med vilket avgiften för dessa nedsatts, blir med den ovan angivna beräkningsgrunden för år 4,650 kr. När nu i kungl. propositionen uppställs villkoret, att av statsanslaget minst 4,000 kr. skall ställas till förfogande för beredande av friplatser eller nedsättning i undervisningsavgiften »utöver vad för sådant ändamål disponerats under löpande läsår», synes villkoret icke kunna uppfattas annorlunda än att styrelsen även för läsåret 1937/1938 måste medge nedsättning av terminsavgiften omfattande 4,650 kr., eller med den givna beräkningsgrunden åt minst 31 elever. Sådan nedsättning har hittills städe motiverats av, att vederbörande studerande varit mindre bemedlade. Antalet studerande, varpå detta villkor träffat in, har varierat, och det är givetvis icke utan vidare klart att antalet mindre bemedlade i fortsättningen kommer att vara lika stort som under innevarande år. Blir så ej fallet, kommer villkoret att innebära krav på nedsättning med bortseende från av styrelsen förut tillämpade normer. Då vidare det belopp av 4,000 kr. av statsbidraget som skall användas för avgiftslindring, tydligen enligt den i kungl. propositionen följda tankegången motsvarar 10 friplatser, kommer tillämpningen av villkoret att innebära att, om antalet elever i handelshögskolans båda yngre årsklasser är tillhopa 100, vilket antal att döma av innevarande läsårs siffror synes kunna påräknas, 59 skulle betala full avgift, 31 erhålla nedsatt avgift och 10 friplatser.

En sådan anordning är givetvis att hälsa med tillfredsställelse ur den synpunkten, att ett stort antal elever för en låg kostnad skulle beredas tillfälle till handelsvetenskapliga studier, men den hjälper icke handelshögskolan själv ur det brydsamma ekonomiska läge, som styrelsen emotser skall inträda eller rättare redan inträtt på grund av de genom nedkonverteringar fallande räntesatserna. Då handelshögskolans styrelse genom sin ledamot, rektor Gösta Rahmn, i Första kammaren av 1936 års riksdag väckte frågan om statsbidrag, skedde detta under motivering att en utvidgning av lärarekåren vore i hög grad önskvärd men syntes honom komma att omöjliggöras genom ränteintäkternas fallande. Handelshögskolans årliga ränteintäkter ha minskats från brutto 106,022: 90 kr. år 1934 till 99,828: 38 kr. år 1935 och beräknas till 92,000 kr. i innevarande års budget. (Av sistnämnda bruttobelopp är tillgängligt för löpande utgifter ovan angivna nettobelopp 78,248 kr.; återstoden skall, som redan antytts, stadgeenligt användas utom till utbetalningar åt donatorer och stipendiater till avsättning till pensionsfond och fondförstärkning.) Den av styrelsen uppgjorda budgeten för år 1937 är en underskottsbudget, i det att utgifterna överstiga inkomsterna med 4,992 kr. Den del av statsanslaget, som skall användas till friplatser eller avgiftsnedsättning, 4,000 kr., kommer icke handelshögskolan utan dess studerande till godo. Det återstående beloppet 6,000 kr. innebär visserligen ett stöd för handelshögskolan själv men knutet till villkoret att en avgiftsnedsättning även i fortsättningen skall bestå, motsvarande 4,650 kr. Den möjlighet handelshögskolan nu äger att bringa inkomster och utgifter i jämvikt genom att

återkalla sitt beslut av den 20 april 1925 och därmed höja summan av elevavgifterna med 4,650 kr. årligen skulle då icke vidare stå styrelsen till buds. Det tillskott till handelshögskolans inkomster statsanslaget skulle innebära utöver vad som vore tillgängligt med utnyttjande av hittillsvarande inkomstkällor på här antytt sätt, utgör sålunda i själva verket skillnaden mellan 6,000 kr. och 4,650 kr., eller 1,350 kr. Handelshögskolans behov åter mätes med ovan angivna siffror: å ena sidan en minskning i de årliga ränteinkomsterna med hittills bortåt 14,000 kr., en minskning som om nuvarande ränteläge blir långvarigt måste befaras bli fördubblad, å andra sidan utgiftsökningar sammanhängande med handelshögskolans utveckling. Här må erinras om kungl. kommerskollegii yttrande den 12 augusti 1936: Då handelshögskolan i Göteborg *för sin fortsatta utveckling* syntes vara i behov av stöd från statens sida, borde densamma i likhet med handelshögskolan i Stockholm tillerkännas ett statsbidrag.

Det i kungl. propositionen angivna villkoret torde emellertid icke utgöra hinder för en generell höjning av elevavgifterna. En sådan ökning till exempelvis samma höjd som vid handelshögskolan i Stockholm, d. v. s. med 200 kr. för elev, skulle, för 100 elever, innebära en höjning av denna inkomstpost med sammanlagt 20,000 kr. årligen. Som emellertid i förra årets motion påpekades är det en dylik höjning styrelsen i det längsta velat undvika. Som sista utväg måste styrelsen dock hålla denna möjlighet öppen och kan här blott fastslå, att risken för att denna utväg snart måste anlitas icke nämnvärt minskas genom ett statsbidrag lämnat under här omhandlade villkor.

Att höjning av elevavgiften med avsedd inkomstökning som följd är en praktiskt framkomlig väg torde framgå därav, att vid det löpande läsårets ingång antalet inträdessökande vid handelshögskolan i Göteborg var 120. Av dessa kunde endast 55 beviljas inträde.

Vid en jämförelse med vad i kungl. propositionen föreslås rörande statsbidrag till handelshögskolan i Stockholm finner styrelsen handelshögskolan i Göteborg ställd i ett mycket ogynnsamt läge. I förkortad form kan jämförelsen göras så: Handelshögskolan i Stockholm erhåller 36,000 kr. mot tillhandahållandet av 22 friplatser. Omräknade i årsavgifter motsvara de 22 friplatserna (efter en elevavgift av 600 kr. om året) 13,200 kr. Fritt disponibelt för handelshögskolan i Stockholm *utan förbehåll* om någon ytterligare avgiftsnedläggning är alltså skillnaden mellan 36,000 kr. och 13,200 kr., eller 22,800 kr. För handelshögskolan i Göteborg anslås 4,000 kr. till friplatser, och blott 6,000 kr. bli disponibla, och detta *med förbehåll* om bibehållen avgiftsnedläggning till ett belopp av 4,650 kr.

Sedan herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet å s. 131 i kungl. propositionen fastslagit, att det synes honom vara för vårt lands kommersiella utveckling av betydelse, att möjligheter till högre handelsutbildning finnas ej endast i Stockholm utan även i Göteborg, vilket uttalande styrelsen med tacksamhet uppmärksammar, finner styrelsen det likväl svårförståeligt, att handelshögskolan i Göteborg skall i förhållande till handelshögskolan i Stockholm ställas så i efterhand, att det för de båda högskolorna i fråga om elevantal och utgiftsstaten hittills gällande relationstalet av ungefär 1 till 2,¹ ifråga om den effektiva delen av ifrågasatt statsanslag ändras till ungefär 1 till 4 (1:3.8) och dessutom handelshögskolan i Göteborg bindes av ett förbehåll som har sin grund i den generositet handelshögskolan

¹ Enligt uppgift i Handelshögskolans i Stockholm katalog höstterminen 1936 var hela antalet lärjungar 277; för Handelshögskolan i Göteborg är motsvarande siffra 149. Ang. utgiftsstaten för Handelshögskolan i Stockholm se kungl. propositionen s. 129. Motsvarande siffror för Handelshögskolan i Göteborg se ovan.

hittills visat de studerande. Styrelsen hade ansett det riktigare, att denna generositet nu, när handelshögskolan ser sig ställd i ett bekymmersamt ekonomiskt läge, räknats den till godo och icke till nackdel.

Styrelsen finner, att ett bifall till det föregående år gjorda motionsyrkandet skulle innebära ett större mått av rättvisa åt handelshögskolan i Göteborg, och hemställer därför att riksdagen måtte bevilja handelshögskolan i Göteborg för instundande budgetår ett anslag av 15,000 kr. utan annat ekonomiskt villkor än att handelshögskolan tillhandahåller kostnadsfri undervisning under motsvarande tid för sex medellösa eller mindre bemedlade elever.

Med anledning av den i kungl. propositionen föreslagna höjningen av anslaget till handelshögskolan i Stockholm — 6,000 kr. mot tillhandahållande av 10 friplatser eller motsvarande avgiftsnedläggning — vill styrelsen anföra, att handelshögskolan i Göteborg givetvis är villig att lämna ytterligare 5 friplatser, mot det att ovan föreslagna belopp höjes med hälften av det som kommer handelshögskolan i Stockholm till del som tilläggsanslag detta år, eller 3,000 kr. Att handelshögskolan i Göteborg, därför att den genom tillskjutande av ränteinkomster sänkt elevavgiften för år till 400 kr., skulle för 5 friplatser anses gottgjord med 5×400 kr. eller 2,000 kr. synes styrelsen oegentligt. Statsbidraget borde sålunda under denna förutsättning fastställas till tillhoppa 18,000 kr.

Göteborg den 16 januari 1937.

På uppdrag av styrelsen för handelshögskolan i Göteborg:

HADAR BERGLUND.

Handelshögskolans i Göteborg budget för år 1937.

Inkomster:

Avkastning av obligationer och kontantbehållning hos			
Handelskammaren	91,000		
<i>Avgår:</i>			
utbetalning av 4 % å Lithmans fond till donatorerna	2,000		
utgifter för kapitalökning:			
Ekman's fond	3,110		
Sandéns räntefond	90		
Sandéns fond	80		
Lidbecks premiefond	30		
Lidbecks stipendiefond	80	3,390	
premier & stipendier:			
Sandéns fond, $\frac{9}{10}$ av avkastning ..	450		
Lidbecks premiefond	160		
Lidbecks stipendiefond	450	1,060	6,450
			84,550
Avkastning av Sveas fond	1,000		
<i>Avgår</i> för kapitalökning	200	800	85,350
Anslag till lokalhyra från Göteborgs stad			9,830
Elevavgifter:			
vårterminen, terminsavgifter	16,680		
höstterminen, terminsavgifter	15,325		
inskrivningsavgifter	1,200		

examensavgifter	975	
auskultanter och kurser	1,000	35,180
		<hr/>
	inkomster kronor	130,360
	underskott »	4,992
	Summa kronor	135,352

Utgifter:

1. Löner & dyrtidstillägg för 3 ord. lärare samt för rektor, sekr. & vaktmästare:			
a) 3 professorer:			
lön	26,000		
tjänstgöringspengar	12,000		
dyrtidstillägg (ber.)	3,500	41,500	
b) rektor och sekretariat		6,920	
c) vaktmästare		3,460	51,880
2. Undervisning i geografi, engelska, franska, tyska, spanska, ryska, inb. bitr. lärare & assistenter:			
a) lärare:			
undervisningsarvode	35,600		
scripta	1,600	37,200	
b) assistenter		5,700	
c) Geografiska Institutet		1,030	
d) vikariatsersättning		500	44,430
3. Expedition, annonser, tryck, stencilering etc.			3,300
4. Bibliotek, tidningar, kartor:			
a) ord. anslag		5,000	
b) extra anslag		500	5,500
5. Tillfälliga föreläsare			750
6. Omkostn. för lokalen: städn., belysning, el. motor, telefon och div. inköp för lokalens underhåll			3,400
7. Fastigheten:			
reparation, eldning, renhållning, vatten, försäkring m. m.			1,700
8. *) Rese- och tryckningsbidrag:			
a) resebidrag		1,500	
b) tryckningsbidrag		1,500	3,000
9. Pensionering och personförsäkring:			
avsättn. till pensionsfond för 3 professorer		4,500	
fondering av ränta å pensionsfonden		2,602	
bidrag till änkepensionering & oblig. olycksfallsförsäkring		560	7,662
10. Hyra			9,830
11. Notariatavgift			1,100
12. Anskaffning, underhåll och försäkring av inventarier:			
a) underhåll och försäkring		200	
*) b) anskaffning: maskiner		900	
möbler		900	2,000
13. Diverse utgifter:			
a) bidrag till Handelshögskolans Idrottsförening		200	
b) representationskostnader och oförutsedda utgifter ..		600	800
		Summa kronor	135,352

Med * angivna poster förutsätta utanordning genom styrelsens särskilda beslut.